

«La doussa color que us apar / e·l dous rís, que tot altre venç, / mi fan enaissí *tremolar* / cum fai la fulla lo fortz vens» en el poeta rossellonès Ponç d'Ortafà († 1240) (II, v. 48; RLR LXVII, 104); «Un hom, qui era exit de religió, venc ab una folla fembra, que molt amava; aquell era mal vestit e pobre, e per lo gran fret que feya *tremolava* fortment; com viu aquell hom foll --- meravellà's molt fort com per tant sutz peccat com és luxúria, havia jaquit aquell hom son orde, e havia pobrea e malança ---», Lull (*Merav.* Ag. II, 57.13); «cant venc al segrament de la missa, qè·l prave·re ac descubert lo Sant Vaxel, sí apelà Galeàs --- i él sè féu avant e gardà dedins lo Sant Voxel, e --- comensà a *tramolar* reğament, axí com hom mortal --- e dix: —Senyor Déus, tu aor de so que tu m'as complit mon desir ---», Reixac (*Q.*, 204.24); «Vós triünphau, - qu'ab molta leugeria, / l'infant no-nat - aportàs sens cansar, / qui 'l gran gigant, - Christòfol, que'l tenia, / fé *tremolar*, / un tan gran pes - no podent comportat», Jaume d'Olesa (c. 1490, JMBover, *Bi. Escr. Bal.* II, 13.7.8).

Les formes del present avui es pronuncien amb *o* tancada en català central (*zò tramòl·tu, èl tramòl·a* ---), però amb *o* oberta en val. Ja ho feia així Ausiàs: «Cobrir no pusc la dolor qui'm turmenta / veent que Mort son aguayt me descobre / --- / Ja mos cinc senys no senten lo que solen; / los a part d'ins de gran por ja *tremplen* / --- / Doncs ¿qui serà que'l cor no li *tremple* / veent que tu li tols de home l'èsser? / --- / e de tant mal, qui és lo qui-s consple?» cxii, 1g, 4a; en un altre poema el fa rimar amb *sola* i *mola*. Mot recurrent en el pensament d'Ausiàs: «Tant he amat que vinc en desamar: / --- / la gran amor porta ab si càrrec gran / --- / lo seu semblant, voler, l'és sostinent / y, aquell no ferm, amor va *tremolan* / --- / cascu' amor vol temps sens calt ne fret: / yo crèm d'ivern, e d'estiu, *tremoli*; / lo meu voler en amor no fartí / ---», LXXXIV, 1b, 3b.

En la tradició lexicogràfica, des de JnEsteve: «*tremolar*: trepidare, horrere» (*LiEleg.*, s-5); i d'OPou: «MALALTIES: tenir febra ---; lo fret: frigus; lo *tremolar*: horror; febra hètica ---» (*TbPu.*, 238). *Tramblar* que Ruyra sentí en un poble del Gironès, O. C., 380b, evident i reprovable gallicisme.

TREMULARE, derivat del ll. TRĒMĒRE que és el mot que significava això en llatí clàssic, el substituï en la major part de l'extensió del llatí vulgar, per més que no el tinguem documentat més que en glosses (les molt antigues del pseudo-Ciril·lus, conservades en un ms. del S. VII, CGL II, 458.36) però és el mot heretat per la major part de les llengües romàniques: oc. ant. *tremolar* o *tremblar*, fr. *trembler*, cast. arcaic *t(r)embar* (després *temblar*) i formes anàlogues en les altres llengües.

Només a Itàlia (*tremere*, *tremolare* i el compromís *tremare*) s'ha conservat bastant el verb arcaic radical i encara un poc més en gallego-portuguès, on en lloc de l'antic *tremoar* (després *tremular*), *tremor* fou molt fort a l'E. Mj., i encara es manté dialectalment en el Sud i a Galícia (cites en DECH v, 455a37, més

en Castelao, *Esc. Dón.*, 62.21 etc.). Hi hagué també *tremor* en cast. antic, freqüent.

Poques romanalles en queden en la nostra llengua; *trémor* o *tremir* a l'E. Mj. El DAG. assenyala *trémor* en textos no precisats dels Ss. XIV, XV i XVI. I *tremir* (o en part *trémor*) degué ser el mot més usat en el Ross., en el S. XIII, judicant per les *VidesR*: «Quant los 3 Reys --- s'agenolaren --- e l'Emfant --- crida Sent Agustí: —O enfanteza, a la qual les esteles se sotzmeten --- e·ls reys *tremexen*, e·ls pensadors de saviesa sí engenolen!»; «Senta Paula --- sentí-se la santa dona --- que la mort s'apruymava --- que tant solament *tremia* la sua ànima en lo seu sant pitz ---», fº 37r2, 55r2 (trad. respectivament *trepidant* i *palpitare*; altrament ja el ms. B posa *tremolen* a 37r2).

Forma morta en la llengua moderna, usada, algun cop, com a expressió emfàtica i solemne, pels escriptors moderns. No sense vacillar entre *tremir* i *trémor*. «L'Atlàntida s'abeura, / y a la fressa / dels crits, ferir y caure, *tremeix* de cap a cap», «y les pregones conques d'aquella mar revolta / fan *trémor* rodolant-hi esgarrifosament», *Atl.* III, 40d; VIII, 2d (esborrall de 1867, si bé aquest canviat en *retronan* en la versió definitiva); «S'estimba ab castells d'aygua l'esllavissada serra / y, al cru espetec, s'esquerda l'Atlàntida *tremont*: / los estels, dalt, aguaytan si esclata en llamps la terra, / la terra, si ab sos astres, li cau lo firmament», *Atl.* IV, 15b. «Un mónstruo --- que no sé anomenar sense *tremor*» (accentuat *trémor* en la versió prosaica), *Colom*, p. 159. «Un brau --- avançà cap a les dues dones ---: sacsejava les banyes, i *tremint* de ràbia, bruelava furiosament», NOLLER (O. C. XI, 188. 5f.).

Oralment es manté a Pall. i Ribag., observa DAG. Jo mateix he sentit un parell de vegades això *fa tremir* 'fa estremir' solament en el Pallars Jussà (Alsamora, 1957); a la Baixa Ribagorça *tremit* 'terrabastall', que a Alins em definien «un ruidio espantoso» (1965) i a Açañui Mn. Soldevilla publicava el 1961 com a «cogido al vuelo»: «en algunas bodas se arma un *tremit!*» (o *tromit!*); *AlcM* recull *tremit* a Sente-rada.

D'aquí, si bé encrueat amb *remenar*, deu ser derivat el terme familiar «és un +*tremenets*» que en el Segrià diuen d'un infant entremaliat (JBXuriguera, de Menargues, 1970). *Retremir* 'retrunyir' i *retremit* Andorra (DAG.); «lo tro fa *řetremit*» 'retruny' pall. (Farrera, 1933). *Tremor* en les Collacions del S. XV: «ab *tremor* e ab humilitat deu reebre lo càrrec de la prelació» i una altra cita d'aquest text en el DAG. i d'un parell del mateix temps en *AlcM*. +*Tremós* 'tremolejant, remorejant' mall.: «la vall d'Alaró --- a l'ombra dels arbres *tremosos*, escoltant llur remoreig» d'una bella carta inèdita de Joan Rosselló a Coromines, 7-xi-1929. *Tremosa*.

DERIV.: *Tremola* eiv. *Tremolació* [S. XV, *Collacions*, DAG.] *Tremoladís*: «*Tremoladisses* / clapes de sol / per tot el volt / de la palmera / --- gronxa, palmera, / l'aire subtil! / ---», Clementina Arderiu (*Exili*, 1947, l'heroica i magistral companya del mestre Carles Riba,